

Idrottens förrättsligande

Bo Carlsson

Idrottsvetenskap, Malmö högskola

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org 2004-01-13.

Copyright © Bo Carlsson 2004. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Det har talats en hel del om ”Bosmandomen” och dess effekter för idrotten, och för fotbollen i synnerhet. Men det finns en mängd mindre kända rättsfall som pekar i samma riktning, nämligen mot idrottens ökade beroende av rättssystemet och dess logik, och det i anknytning till idrottens tilltagande kommersialisering och globalisering, och till dess tilltagande *seriositet*.

Dessutom är frågan om rättens intervention i idrotten kopplad till det moderna samhällets civiliseringsprocess och dess allt tydligare politiska betoning på olika *värden och rättigheter*, d v s frågor kring könsdiskriminering, rasism och arbetsmiljön.

Några rättsfall

Följande korta essä har för avsikt att ventilera problematiken kring rättssystemet och dess inblandning i idrotten, och härvid ställa frågan vad rätten har för betydelse för idrottens utveckling och för idrottsrörelsens föreställning om autonomi och självreglering. Låt oss börja med en rask inventering av ett antal olika typer av rättsfall hämtade från den *globala* idrotten, främst från England, där idrottsjuridiken ligger långt framme, både praktiskt och som en akademisk disciplin (Carlsson, 2003). Vi börjar med aggressioner (våld) och handgemäng, och frågan om samhällets ”civilisering” (jmf., Elias, 1986):¹

- R v Chapman (UK) 1989: Spark på en liggande fotbollsspelare, som fick sys med fem stygn, gav tolv månaders fängelse.

- R v Lincoln (UK) 1990: Ett slag i ansiktet efter inkast gav i första instans fyra månaders fängelse, men efter överklagande mildrades domen, på grund av förmildrande omständigheter (provokation), till en månads fängelse.
- R v Birkin (UK) 1988: En sen tackling på fotbollsplanen, som ledde till ett benbrott, gav sex månaders fängelse trots att smällen inte var avsiktligt ("a spur of the moment").

I dessa fall har fotbollens eget disciplinsystem (avstängningar och böter) framstått som otillräckligt, och frågorna har härmed prövats i allmän domstol. I samtliga fall ventileras tese om "den som sig i leken ger, bör leken tåla" i en rättslig miljö. Kort sagt, vad är passivt samtycke? Hur mycket "våld" har man accepterat genom att gå in på planen eller rinken? Hur förhåller sig den här formen av accept till intentionellt våld?

Simon Gardiner (1994; 2000) påpekar att det finns en påtaglig risk att bli skadad i olika former av kontaktsporter. Reglerna är till för att hindra allvarligare skador. Reglerna och des efterlevnad är därför viktiga när det gäller att bedöma ansvarsfrågan och handlingarnas grad av brottslighet. Men Gardiner påpekar samtidigt att spelare som orsakar skador, men inom spelreglernas ramar, kan lita på motspelarens passiva samtycke till eventuella skador, i brist på *bevis* på uppsåt eller omdömeslöshet. Här talar rättssociologer om "reciprocal lumping" (Elickson, 1990).² Gardiner fortsätter (1994:513):

An injury caused due to an illegal act is also likely to be seen as consensual. It may be contrary to rules of the game but may well be inside the 'code of conduct' or 'working culture' of the sport.

Det innebär att frågan om samtycke inte enbart är att hänföra till de formella spelreglerna. Problemet med ett dylikt perspektiv är att "the working culture" kan leda till en systematisk förvrängning av spelreglerna, såväl som av spelets idé (jmf. d'Agostino, 1995).³ Våld kan bli en naturlig del av miljön, vilket kan ansätta det allmänna rättsväsendet. I det här sammanhanget kan det nämnas att det finns rättsfall (Butcher v Jessup (UK) 1989) där domstolen i ett allmänpreventivt syfte bestraffat bråk och våldsamt spel som störande av den allmänna ordningen (McArdle, 2000a:151).

När det gäller frågan om passivt samtycke hävdar Robert L. Simon (1991) å andra sidan: Om en spelare inte spelar enligt spelreglerna kan inte motståndaren samtycka till skador som uppstår till följd av regelbrotten. Vilket i sin tur innebär att om ett samtycke inte existerar, är handlingen ett brottsligt handlande och kan leda till antingen civil- eller straffrättslig prövning. Edward Grayson (2000), idrottsjuridikens fader i England, håller med Simon.⁴ Han skriver:

If a person intentionally or recklessly causes harm to another in order to prevent them from reaching the ball or for the reason of sheer thuggery, then these actions are in breach of criminal law. [...] Why should offenders who commit a crime within their

game not be punished for their villiany. [...] The law of the land never stops at the touch line (ibid., s 11).

De som är oroliga för den här utvecklingen har frågat sig om polisen ska gå in på planen för att hämta "brottslingar"; ("stars behind bars".) Rätten och domstolarna har emellertid blivit allt mer uppmärksammade på att spelare skadar varandra inom idrotten "in the name of sport". En svensk åklagare hävdade i samband med förundersökningen av en mycket våldsam glidbackning i en juniormatch *att fotbollen inte kan stå isolerat från övrigt samhällsliv* (Carlsson, 2000). Vad han menade är att allmän domstol (i ett "civiliserat samhälle") måste reagera på övervåld inom idrotten, och markera vad som är den gängse normativa strukturen i samhället, och samtidigt, som McArdle poängterar, sätta press på idrottens disciplinsystem. David McArdle (2000a) skriver:

All cases [R v Chapman, R v Lincoln och R v Birkin, min anm.] show that the courts consider player violence as serious breach of the law, similar to violence elsewhere. They also highlight the conflict of putting these conflicts before law. However, if a certain type of acts is committed regularly enough, it will become legitimised and, as such, it will become immune from [...] internal disciplinary and criminal sanctions" (ibid., s. 154).

Allmän domstol kan tvingas att reagera starkare om idrottens disciplinsystem tenderar att se mellan fingrarna. De flesta spelare är dock mycket tveksamma till att ställa en motspelare inför domstol. Men, som McArdle (ibid) påpekar, fotbollen, likt andra lag- och kampsporter, kan inte enbart lita på spelarnas goda vilja i hopp om att rätten inte vill engagera sig. Skadan: allvar, förlusten av framtida inkomster eller en allmän känsla av motvilja mot "gärningsmannen" kan få spelare att använda sig av lagen för att hävda sin rätt. Därför ska inte någon fotbolls-, hockey- eller handbollsspelare som av någon anledning utför en våldsam handling på planen – på grund av omdömeslöshet eller med intentionen att skada – bli mer förvånad över att hamna i polisutredningar och i domstol än en person som startar ett bråk på puben. Ken Foster (1993) ser en allmän tendens i bruket av domstolar när det gäller övervåld inom elitidrotten. Han skriver:

The increasing intervention of cases of police involvement in violent play is just one of many examples which illustrates an accelerating trend towards increased legal intervention in sport and a decline in the myth of an autonomous and separate sphere where the law has no place (ibid., 108).

Skador inom idrotten kan, förutom bedömningen av dess grad av brottslighet genom hänvisningar till straffrätten (brottsbalken), även leda till skadeståndsanspråk i enlighet med civilrättslig lagstiftning. Några exempel är:

- McCord v Swansea City FC och Comfort: En fotbollsspelare som fått sin karriär avbruten erhåller ett skadestånd på 250 000 pund för en tackling (i en 50/50-situation).

Försöket att erövra bollen bedöms som vårdslöst och omdömeslöst. (Det är första gången en domstol lämnar ett skadestånd. Normalt brukar den här typen av tvister leda till en uppgörelse utanför domstolen.)

- Smoldon v Nolan och Whitworth (UK) 1996: I en juniormatch i rugby förlamas en spelare på grund av domarens försummelse (ett högt antal kraschade klungbildningar). Domaren hade underskridit nivån för en rimligt kompetent domare. Den förlamade spelaren erhåller ett skadestånd på 1 miljon pund, vilket täcks av rugbyförbundets försäkringar.
- Bugden v Rogers (Australien) 1993. Rättsanspråk riktade mot klubben och dess ledare för att ha hetsat spelarna ("over-psyching"). Ärendet prövades i domstol, men inget skadestånd påfördes i brist på bevis. Men, vilket är viktigt, ärendet var möjligt att pröva i domstol.

Fallet med McCord visar att även omdömeslösa tacklingar kan prövas i domstol, och det tydliggör, hävdar McArdle, "the duty of care and the fact that such a duty can be breached" (2000a:167). Fallet med Smeldon grundar sig på att spelaren inte kan ha passivt samtyckt till att domaren skulle misslyckas med sin plikt att upprätthålla spelets säkerhetsföreskrifter. Det finns härvid en implicit distinktion mellan spelregler och säkerhetsföreskrifter: spelregler (offsideregler) upprätthålls för att spelet ska spelas effektivt, medan säkerhetsföreskrifter (höga sparkar och sparkar bakifrån) är till för att skydda spelarna. Simon Gardiner (2000) skriver i anknytning till Smeldon v Nolan och Whitworth: Domaren har en plikt gentemot spelarna att se till att de inte råkar utföra allvarigare kroppsskador, genom att tillämpa spelreglerna. Om han försummar denna skyldighet, genom att inte tillämpa reglerna, och om en av spelarna skadas, kan domaren bli ansvarig för den uppkomna skadan. Det var fallet Smoldon v Nolan och Whitworth som slutligen fastslog möjligheten, och som, enligt Gardiner, har skapat ett helt nytt område vad gäller ansvarsfrågor för funktionärer, och förmodligen även för tränare. McArdle (2000a:167) uttrycker saken på samma sätt: "Oupptäckta ansvarsfrågor har öppnat sig [och] konsekvenserna av domslutet är långtgående". McArdle exemplifierar:

For example, if a referee failed to send a player off for an offense and that player later caused an injury to another, the referee could be held partly liable for the defendant committing the foul, as, if he had followed the rules correctly, the defendant would not have been on the field of play to commit the foul in the first place. [...] If a pitch was too wet, too hard or too uneven and the referee should not have allowed the game to be played on an 'unplayable' or otherwise unsafe surface could again find himself able to sue the official for the consequent injuries (ibid.).

Den här typen av ansvarsfrågor kan emellertid vara förödande för sporten. Tänk själv: rättslig prövning av skador (såväl fysiska som psykiska) till följd av felaktiga träningsmetoder, olämpliga träningsredskap, tokiga råd och anvisningar. Frågan är vidare, frågar sig McArdle, huruvida tränaren kan bli partiellt ansvarig för skador som uppstår på grund av en hårdför taktik. "The law has speed in this area" (ibid., s. 168). Samtidigt är det ytterst viktigt att det ställs

krav på professionella ledare inom idrotten; krav – ”goda värden” – som stöds av rättslig reglering och som ytterst kan testas i domstol. Idrottens funktionärer måste härvid vara uppmärksamma på arbetsmiljön, på sexuellt utnyttjande (R v Hickson (UK) 1997) och på olika former av diskriminering (jmf., Brackenridge, 1997).⁵

En typ av rättsfall hänför sig till olika former av diskriminering:

- Hussaney v Chester City Football (UK). En svart pojke blir utsatt för rasistiska påhopp (etnisk diskriminering).
- Couch v British Boxing Board of Control, BBBC (UK). En kvinnlig boxare nekas felaktigt en licens som professionell boxare (könsdiskriminering).

Fotbollslagets manager kallade en 16-årig skolpojke för ”a black cunt” när pojken satte fel dobbor på sina fotbollsskor. Domstolen tvingade fram en ursäkt och klubben fick bakläxa på sina interna procedurer när det gäller att hantera konflikter

Jane Couch var världsmästare i weltervikt, vilket hon hade försvarat två gånger. Men BBBC avfärdade hennes ansökan om en professionell boxarlicens, vilket hon behövde för att boxas professionellt. Ingen kvinna hade fått det tidigare. BBBC:s argument var att boxning innebar speciella risker för kvinnor och att det var svårt att placera dem i viktklasser på grund av menstruation. The House of Lords, d v s högsta domstolens, svar blev ”neither chivalry nor paternalism justifies sex discrimination”, och att man fick, om det var ett problem, ändra viktklasser för att underlätta kvinnors boxning (McArdle, 2000b). Kort sagt, inom ”the noble art of self-defence” kunde männen inte lagligen skydda kvinnorna från att utsätta sig för samma risker som manliga professionella boxare utsätter sig för.

När det gäller arbetet mot diskriminering och sexuellt utnyttjande har de amerikanska idrottsorganisationerna kommit relativt långt (ibid., s. 213-17). Efter ett antal uppmärksammade rättsfall (Farragher v City of Boca Raton (USA) 1998) har arbetsplatser, universitet och högskolor blivit tvungna att utforma olika typer av handlingsprogram och konfliktlösningsmetoder för att komma till rätta med problematiken, något som även berör olika typer av idrottsorganisationer. Strategin bygger på att ta kontroll över problematiken, för att på så sätt undvika rättsliga konfrontationer. Häri ligger naturligtvis en fara i att problem sopas under mattan, samtidigt som de hanteras i dess naturliga miljö.

Vi har här kortfattat tagit upp våldsbrott, diskriminering eller skadeståndsfrågor. Det är ändå bara en liten del av rättssystemet och dess (möjliga) involvering i idrotten. Vi kan även nämra ett antal skattedomar (Helsingborgs- och Brynäsdomen), associationsformer (IdrottsAB), anställningsförhållanden (LAS), lagstiftning kring medier och marknadsföring, evenemang och avtal, souvenirförsäljning och konkurrenslagar. Och varför inte också tala om patenträtt och om obehöriga angrepp enligt lagen om företagshemligheter. Låt oss illustrera problematiken: Någon har, enligt Bo Bengtsson (2001), fått patent på ett sätt att träna katter, en annan har patent på att lära personer simma med hjälp av en simdräkt vars flytkapacitet

kan varieras av tränaren/läraren (ibid., s. 25). Det finns de som har erhållit patent (i USA) på variationer av en befintlig sport. Här kan nämnas Football Game System and Method of Play Nr. 4,911,433, som är en variant av amerikansk fotboll, där spelet genom en del regeländringar görs snabbare. Man kan självfallet fråga sig, som Bengtsson gör, om Bengan Johansson och det svenska handbollslandslaget skulle kunnat få patent på gurkburken innan den offentliggjordes och om taktiken hade ”uppfinningshöjd”.⁶ Men denna juridiska logik strider sannolikt mot idrottens logik.

På längre sikt vore det även förödande för idrotten, vars fenomenologi bygger på ”ömsesidig konkurrens”, där olika lags framgångar är ömsesidigt beroende av varandra. Här föreligger sannolikt en ”tematiseringströskel”, för att uttrycka det i Niklas Luhmanns terminologi (1985).⁷

Förrättsligande och idrottens autonomi

Ett vanligt antagande, påpekar Foster (1993), är att idrottens autonomi innebär att idrott och rätten är två separata sfärer, där idrottens sociala relationer inte kan rekonstrueras enligt juridiska termer, vilket innebär att ”[the] law is seen as an inappropriate form of controlling the social norms of sport” (ibid., s. 108). Vidare, hävdar Foster, ”det finns en uppfattning om att idrott är en strävan efter glädje och njutning” och borde därför inte bli föremål för rättslig reglering (ibid.). Men faktum är att rätten blivit allt mer involverad i idrotten, och därför blir det svårt att upprätthålla föreställningen om idrottens autonomi.

Men vad har dessa fall (se ovan) för betydelse för idrotten och dess reglering på längre sikt? Ett möjligt antagande är att rätten kommer att ”kolonisera” idrotten. Å andra sidan kan hotet från rätten och dess rättsliga avgöranden göra att idrotten ser över och utvecklar sina egna normativa strukturer och konfliktlösningssystem, i enlighet med såväl (den moderna) idrottens förutsättningar (jmf., Lindfelt, 1999) som det moderna samhällets krav och förväntningar. Idrotten måste härigenom skapa legitima system för att hantera våld, diskriminering, kränkningar, arbetsmiljöfrågor, säkerhet och skadestånd. Här påkallar de globala erfarenheterna en nordisk reflektion över idrottens (relativa) autonomi och över idrottens kapacitet när det gäller att etablera vederhäftiga normativa strukturer, i kölvattnet efter allt mer kommersialiserad idrott.

I ett historiskt perspektiv har idrotten emellertid betraktats som en sfär som varit frikopplad från normalt vardagsliv och har därför varit mer eller mindre befriat från rättslig intervention. Men under senare tid har rätten tagit ett större grepp om idrotten utifrån två olika håll. För det första har det införts lagstiftning (policy) som påverkar idrotten på ett mer indirekt sätt (bl a lagstiftning kring diskriminering). För det andra kan vi se ett direkt ingrepp via jurister som prövar olika idrottsrelaterade rättsfall i domstol. Man kan självfallet fråga sig varför rättssystemet blivit allt mer involverad i idrotten. Här är några möjliga förklaringar:

För det första kan man tänka sig att (elit)idrotten allt mer betraktas som en seriös verksamhet. Gardiner m fl (1998:1) hävdar härvidlag att den ökade rättsliga interventionen inom idrotten är ett tydligt bevis på idrottens stora betydelse i vårt moderna samhällsliv. Idrotten ingår i underhållningsindustrin, för övrigt den tredje största globala industrin. Det krävs någon form av stabilitet och förutsägbarhet i industrin, något som rätten har större förutsättningar att skapa än vad idrottens interna självreglering kan upprätthålla. Och, skriver J Paul McCutcheon, "precis som vanliga konflikter inom affärslivet löses i rättssalen kommer konflikter inom idrotten som har kommersiella intressen att lösas på samma sätt" (2000:117). En hypotes är att idrottens tilltagande seriositet kräver någon form av "förrättsligande" och har i nuläget ett behov av en stabilare och mer auktoritativ reglering än vad dess egna normstrukturer kan erbjuda. Därefter kan idrotten åter sträva mot en större självreglering.

För det andra kodifieras samhällets civiliseringsprocess via rätten, och rättens involvering i idrotten har därmed en funktionell roll i att definiera idrottens "civilisering".

För det tredje kan den rättsliga interventionen vara ett utslag av moralisk panik (som fallet är när det gäller den engelska lagstiftningen rörande huliganism); man uppfattar den interna självregleringen som otillräcklig. Tanken är att det behövs bättre kontrollsystem.⁸

För det fjärde har samhället blivit allt mer förrättsligt; "a litigious society". Medborgarna är allt mer bekanta med sina rättigheter och är allt mer villiga att slåss för sina rättigheter. Denna förändring har även trängt in i idrotten. Vi har till och med fall där supportrar har stämt sitt lag för psykiskt lidande, för att favoritlaget (Leicester City) misslyckats i FA-cupsemifinalen (Gardiner m fl, 1998:8). I *The Sunday Times* (9/4 1995) skriver Chadband uppdraget om idrottens förrättsligande: "Du kan vinna och förlora på planen, men vad som verkligen gäller är goda resultat på det rättsliga slagfältet".

För det femte, där det finns pengar att tjäna, där finns det även jurister. Problemet är att jurister har stor förmåga att definiera agendan. Jurister befinner sig därmed i en stark position vad gäller rättens kolonisering av idrotten på grund av deras makt över den formellt rättsliga diskursen (Flood & Caiger, 1993).

Att rätten tränger in i idrotten innebär en rad problem. Vi ska här lyfta fram rättens kolonisering av idrotten, varvid förrättsligandet (juridifieringen) är dess redskap. Vad som menas med juridifiering är att idrottsrelationer och konflikter i allt högre grad förstås och tolkas i rättsliga termer, utifrån rättens logik (Teubner, 1987). Risken med förrättsligandet är att rätten blir den primära – den naturliga – källan för att reglera relationer och för att lösa konflikter. Jürgen Habermas (1984) hävdar att rättens kolonisering (idrottens förrättsligande) medför att traditionella kommunikativa mönster i vardagen förvrängs eller tappar sin naturliga roll (jmf. Carlsson, 2002). Det innebär vidare att medborgarna tappar kontrollen över konflikthantering och regleringen av sociala relationer (Christie, 1977). Rätten blir den naturliga kommunikationskanalen! Gardiner, m fl (1998:66), som är inspirerad av Pierre Bourdieus (1987) betraktelse av rätten, uttrycker det på följande sätt:

The dangers of juridification, where what are intrinsically social relationships between humans within a 'social field' become imbued with legal values and become understood as constituting a legal relationship – social norms become legal norms. If a dispute then befalls the parties, a legal remedy is seen as a primary remedy. This will invariably change the nature and the perception of the dispute.

Ken Foster (1993) varnade tidigt för en negativ utveckling i kölvattnet efter idrottens förrättsligande. Han talar om "a move from voluntarism to legalism" (ibid., s. 108). Rätten är ingen given frälsare när det gäller problem inom idrotten, och inte nödvändigtvis det bästa konfliktlösningsinstrumentet.⁹ Rättssystemet betraktas som oflexibelt (Teubner, 1986), som ett omyndiggörande ("passivisering") av individers egen kapacitet att lösa konflikter (Handler, 1990) och som en "systematiskt störd kommunikation" (Habermas, 1984). Idrottens autonomi är dessutom omöjlig att vidmakthålla om idrotten förrättsligas, inte ens som ideologi.¹⁰ Men vad finns det för alternativ? Möjligtvis kan bättre interna disciplinsystem och försäkringssystem göra rätten obsolet. Här krävs reflektion! En utvecklad professionell etik kan kanske dessutom upprätthålla en viss normativ kvalitet i organisationskulturen; "the working culture" (jmf., Lindfelt, 1999).

Vad rätten har för positivt värde är att den skapar en viss stabilitet och att den talar om vilka beteenden som är oacceptabla i samhället i stort, något som idrotten (och dess självreglering) måste förhålla sig till för att förbli en legitim verksamhet. Därför behövs rätten trots allt inom idrotten. Idrotten och rätten befinner sig härmed i ett dilemma!

Idrotten riskerar att bli förrättsligad. Men rättssystemet i sig självt är inte betjänt av att ta ansvar för idrottens normativa utveckling. Det finns en risk för att rätten överbelastas genom att ta sig an nya uppgifter. I det här sammanhanget har Boaventura de Sousa Santos (1996) varnat för rättens "kamelifiering"; att rätten får bära på allt möjligt bråte. Rätten (kamel) riskerar att bli för tungt lastad! Niklas Luhmann (1985) är av samma uppfattning. För att rätten ska bevara sin stringens och auktoritet måste den avvisa konflikter som inte passar in i rättssystemets procedurer och därmed indirekt stimulera till kommunikation utanför rättssystemet. Det finns annars en fara, menar Luhmann, att rätten förvandlas till ett forum för kortsiktiga politiska viljor. Luhmanns syn på rätten är att den ska användas som en sista instans; när det absolut inte finns andra möjligheter till konfliktlösningar.

Vi avslutar den här korta reflektionen över idrottens "förrättsligande" med ett mycket intressant rättsfall från vårt broderland i öster.

Kan en domstol besluta om idrottares framgång i tävling? Konsten att förvandla en tävling till juridisk logik och juridisk logik till en tävling

Olli Rauste (2001) har behandlat frågan genom att inledningsvis fråga sig: "Kan en domstol besluta om skadestånd då en idrottare rättsvidrigt förvägrats rätt att delta i en idrottstävling?"

Kan en domstol i efterhand bestämma hur idrottaren hade placerat sig i tävlingen om han eller hon fått delta?” (2001:188). Anledningen till Raustes frågor hänför sig till en incident på en finsk travbana, som sedermera blev prövad i hovrätten (Kouvola Hovrätt, 23 nov. 2000, ärend nr. S 99/756). Rättsfallet fick sin början i juni 1998 vid den årligen återkommande travtävlingen Suur-Hollola-Ajo, där en hästägare veckan före tävling fått besked, i enlighet med en tolkning av villkoren för tävlingen, att hans häst inte fick delta i tävlingen. Hästens ägare ansökte om rätt att delta vid tingsrätten och sedermera även vid hovrätten, med följden att hästen skulle få tävla. Trots detta avlägsnade arrangören hästen tre minuter före start. Till saken hör att hästen vunnit tävlingen ett år tidigare och erhållit 435 000 finska mark. Hästen hade förberetts för tävlingen och deltagaravgiften var betald i god tid.

Hästens ägare väckte skadeståndsanspråk, men Lathis tingsrätt förkastade hans talan. Men Kouvola hovrätt kom till motsatt slutsats. Det fanns ett giltigt avtal som arrangören brutit genom att förvägra hästen rätten att tävla. Nu startar emellertid den svåra juridiska delen, nämligen att bedöma skadeståndet. Med resultatet 2-1 kom hovrätten fram till ett skadestånd på 75 600 kr, vilket motsvarade en fjärde plats. Ett hovrättsråd ansåg att hästen sannolikt hade kommit minst tvåa i loppet, vilket skulle motsvara 243 600 finska mark. Hur kom hovrätten fram till detta beslut? Det gällde att bedöma vilken skada som åsamkas hästens ägare och eftersom han inte tävlat var det svårt att hitta ett fullgott juridiskt bevis. Hästen kunde inte bevisa sin kondition genom tävlingen. Det ”bevis” som hästens ägare lade fram baserade sig på en jämförelse mellan slutresultaten i Suur-Hollola-Ajo 1998 och de bästa statistiktider som de hästar som deltagit i tävlingen hade fått det året. Det fanns en förbluffande korrespondens: den häst som hade den bästa statistiktiden under 1998 vann även i Suur-Hollola-Ajo, den näst snabbaste kom tvåa, den som hade den tredje tiden blev även trea i Suur-Hollola-Ajo, något som fortlöpte ända till den tionde bästa platsen. Enligt statistiken borde kärandens häst ha kommit på andra plats, något som skulle motsvara 243 600 finska mark.

Travarrangören motsatte sig kravet och menade att hästen även kunnat galoppa och bli diskvalificerad. Men enligt hovrätten hade hästen haft beaktansvärda möjligheter att vara framgångsrik i tävlingen. Rauste noterar att ”förlust av endast möjligheten till ekonomisk vinst räckte [...] som grund för uppkomsten av skadeståndsskyldighet” (ibid., s. 190). Men enligt majoriteten i hovrätten kan man inte bara ta hänsyn till den sannolika framgången, utan måste ta hänsyn till den stora slumpmässighet som råder i travsporten. Härvid erhåller hästens ägare ett skadestånd på 75 600 finska mark, vilket motsvarar en fjärde plats, och som motsvarar kostnader för träning och transporter som ägaren lagt ut i samband med tävlingen (ett negativt avtalsintresse). Och som Rauste uttrycker det: ”Med rösterna 2-1 kom hästen på fjärde plats och kunde inte tänja sig till en andra placering” (ibid., s. 191).

Detta är en principiellt viktig dom för idrotten (likt många av de tidigare nämnda). Man kan möta samma typ av problem i vilken sportsgren som helst där någon idrottare ”felaktigt” blivit hindrad från att delta. Och som Rauste skriver: ”Om någon annan person än idrottaren själv kan visas vara ansvarig för att deltagandet förhindrats, kan man fråga sig om idrottaren kan få skadestånd och i så fall hur stort” (ibid., s. 192). Detta är något som elitidrottarna

kommer att bli allt mer medvetna om, speciellt med tanke på att allt fler agenter (jurister) tjänar sitt levebröd på att sköta olika idrottares ekonomiska intressen. Vilket är den cyniska förklaringen till idrottens förrättsligande!

Men det är lika troligt att idrottarna avstår från att reagera, och hänvisar till ”slumpen” (jmf., Breivik, 2000): ”Det här är sånt som kan hända. Det får man acceptera”, för att citera Per-Erik Rönnestrand, Sveriges förbundskapten i skidor, då slutmannen snodde in sig i en fladdrande reklambanderoll vid längdåkningens världscupstafett i Davos och missade chansen att på upploppet tävla om silvermedaljen (<http://www.aftonbladet.se/vss/sport/story/0,2789,405460,00.html>). När *Sportspegeln* (den 14 december 2003) frågade Anders Högberg, slutmannen, om de tänkte protestera, var hans svar ”Nej! Vem ska bli diskad? Funktionärerna?” Till saken hör att en tredjeplats var en stor sensation. Oddsen och statistiken – ”bevisen” – talar inte för det svenska stafettlaget (jmf., ovan). Det rör sig inte heller om stora pengar.

Referenser

- Bengtsson, Bo (2001) ”Kan man få patent på gurkburken?;” *Idrottsjuridisk skriftserie*, nr 6: 22-31.
- Bourdieu, Pierre (1987) “The Force of Law: Towards a Sociology of the Juridical Field;” *Hastings Law Review*, 38: 814
- Brackenridge, B (1997) “He Owned Me Basically...”: Women’s Experience of Sexual Abuse in Sport;” *Int Rev Sociology of Sport* 32(2):115.
- Breivik, Gunnar (2000) “Against Chance: A Causal Theory of Winning in Sport;” i Tännsjö & Tamburrini (red.) *Values in Sport*. London: E & FN Spon.
- Carlsson, Bo (2000) *Excitement, Fair Play and Instrumental Attitudes. Images of Legality in Football, Hockey and PC-Games*. Lund Series in Sociology of Law no. 10.
- Carlsson, Bo (2002) Jürgen Habermas and the Sociology of Law” in Banakar & Travers, eds. *An Introduction to Law and Social Theory*. Oxford: Hart Publisher.
- Carlsson, Bo (2003) “Brittisk idrottsjuridik – några aktuella titlar;” *idrottsforum.org* http://www.idrottsforum.org/reviews/items/carbo_sportlaw.html, 22 juni 2000.
- Christie, Niels (1977) “Conflict as Property;” *British Journal of Criminology*, 17:1-15.
- D’Agostino Fred (1995) ”The Ethos of the Game;” i Morgan & Meier (red.) *Philosophical Inquiry in Sport*. Champaign, Ill.: Human Kinetics.
- Elias, Norbert (1986) *Quest for Excitement*. Oxford: Basil Blackwell.
- Elickson, Robert E. (1991) *Order without Law. How Neighbors Settle Disputes*. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press.
- Flood, John & Caiger, A (1993) “Lawyers and Arbitration: The Juridification of Construction Disputes;” *Modern Law Review*, 56 (3): 412
- Foster, Ken (1993) “Developments in Sporting Law;” i Allison, L (red) *The Changing Politics of Sport*. Manchester University Press.

- Gardiner, Simon (1994) "The Law and the Sports Field" *Criminal Law Review*, 513.
- Gardiner, Simon, et al. (1998) *Sports Law*. London: Cavendish Publishing
- Gardiner, Simon (2000) "Tackling from Behind: Interventions on the Playing Field;" in Greenfield & Osborn, eds. *Law and Sport in Contemporary Society*. London: Frank Cass.
- Gardiner, Simon & Felix, Alexandra (1995) "Juridification of the Football Field: Strategies for Giving Law the Elbow;" *Marquette Sports Law Journal* 5 (2) 189.
- Grayson, Edward (2000) "The Historical Development of Sport and Law;" in Greenfield & Osborn, red. *Law and Sport in Contemporary Society*. London: Frank Cass.
- Greenfield, Steve & Osborn, Guy (2003) The Role of Law within Sport;" *idrottsforum.org*, http://www.idrottsforum.org/articles/greenfield_osborn/greenfield_osborn.html, 22 jun 2003.
- Gunn, Michael & Ormerod, David (2000) Despite the Law: Prize-fighting and Professional Boxing;" in Greenfield & Osborn, eds. *Law and Sport in Contemporary Society*. London: Frank Cass.
- Habermas, Jürgen (1984) *The Theory of Communicative Action. Vol I*. Cambridge: Polity Press.
- Handler, Joel (1990) *Law and the Search for Community*. Pennsylvania: Pennsylvania Univ. Press.
- Luhmann, Niklas (1985) *The Sociology of Law*. London: Routledge.
- McArdle, David (2000a) *From Boot Money to Bosman: Football, Society and the Law*. London: Cavendish Publishing.
- McArdle, David (2000b) "Rethinking Sports Organizations's Response to Workplace Concern;" in Greenfield & Osborn, eds. *Law and Sport in Contemporary Society*. London: Frank Cass.
- McCutcheon, J. Paul (2000) "Sports Discipline and the Rule of Law;" in Greenfield & Osborn, eds. *Law and Sport in Contemporary Society*. London: Frank Cass.
- Parpworth, Neil (2000) "Guarding the Game: Governing Bodies and Legal Intervention;" in Greenfield & Osborn, eds. *Law and Sport in Contemporary Society*. London: Frank Cass.
- Rauste, Olli (2001) "Kan en domstol besluta om idrottares framgång i tävling?"; *Idrottsjuridisk skriftserie*, nr 6: 188-94
- Simon, Robert F. (1991) *Fair Play, Values and Society*. Boulder: Westview Press
- Teubner, Gunter (1986) "After Legal Instrumentalism: Strategic Models of Post-regulatory Law;" in Teubner (ed.) *Dilemmas of Law in the Welfare State*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Teubner, Gunter (1987) "Juridification – Concepts, Aspects, Limits, Solutions;" in Teubner (ed.) *Juridification of Social Spheres*. Berlin: Walter de Gruyter.

Noter

- 1 I samhällets civiliseringsprocess har idrotten, enligt Norbert Elias (1986), fått tjäna som ventil för aggressioner, och det sker i en allt mer reglerad form. Något som självfallet kan diskuteras! Jag tänker närmast på underhållningssporter som "Ultimate Fighting".
- 2 Med "reciprocal lumping" (Elickson, 1990) avses att man inte skapar konflikter i vetskap om att man själv kan vara syndaren i nästa möte; alla är lika goda kålsupare!
- 3 Idrotten och dess regelverk är inte att jämföra med schack, där ett brott mot reglerna omedelbart innebär i sin konsekvens att man inte spelar schack längre. I fotboll är inte reglerna så pass tvingande. Det är möjligt att springa offside, göra en ful tackling, använda "Guds hand", kort sagt, göra regelbrott utan att man för den skull upphör att spela fotboll. Spelet är det primära. Därför görs en skillnad mellan spelets idé och spelets spelregler.
- 4 Grayson (2000:11): "I am ready to plead guilty to having invented the subject of sport and law".
- 5 Inom rättsociologin har man lyft fram rättens möjlighet att förmedla goda värden. Trots att en lagstiftning kan framstå som tandlös i sin tillämpning kan den ha en funktion i det att lagen talar om vad samhället inte accepterar (Banakar, 1998).
- 6 Uppfinningshöjd: För att få ett patent godkänt finns det krav om att uppfinningen ska ha tillfört en ny dimension. Man kan inte få patent på "kopior". Det är dock en tolkningsfråga vad som anses som "uppfinningshöjd".
- 7 Med "tematiseringströskel" avses att olika system har olika grundläggande värden för sin kommunikation. Därför kan det vara svårt för miljö rörelsen (miljö som värde) och industrin (vinst som sin logik) att sätta upp en gemensam agenda för kommunikation. Man talar helt enkelt olika språk. Ska man dessutom använda rätten som kommunikationskanal måste man över en ny tröskel.
- 8 I en del sociologiska perspektiv betraktas idrotten i sig själv som en form av social kontroll.
- 9 Hur ska sport definieras i rättsliga termer?
- 10 Å andra sidan kan boxning stå som exempel på idrottens autonomi, och dess oberoende av rätten. Högsta domstolen i England har klart konstaterat att boxning strider mot de rättsprinciper som förbjuder intentionellt våld. "Yet boxing continues" (Gunn & Ormerod, 2000). Men samtidigt har domstolen konstaterat att om boxning existerar som sport kan man inte förbjuda kvinnor att boxa professionellt.